

Streszczenie rozprawy doktorskiej mgr lic. Piotra Wołochowicza „Aksjologiczne wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej. Propozycja programu *Wierzące Dzieci*”

Impulsem do powstania rozprawy były współczesne trudne wyzwania, w odniesieniu do przekazu wartości w chrześcijańskiej rodzinie. Praca oparta jest na wskazaniach *pedagogiki personalistycznej*, która w naturalny sposób prowadzi do *wychowania aksjologicznego*. Współczesny problem polega jednak na tym, że coraz częściej pomimo otrzymania w domu *wychowania chrześcijańskiego*, młodzi ludzie potem odrzucają *życie chrześcijańskie*.

Próbie praktycznej pomocy małżonkom – rodzicom oparto na refleksji naukowej uwzględniającej: źródła teologiczne, literaturę przedmiotu i doświadczenie wyniesione z 25-letniej pracy autora w Fundacji Misja Służby Rodzinie, prowadzonej razem z żoną, Marią Jolantą (Mariolą) Wołochowicz. Autor jest ojcem trojga dorosłych dzieci (ur. 1983, 1986, 1988).

Osobiste doświadczenie autora i jego żony, oraz wieloletnia praktyka pracy prorodzinnej zaowocowały powstaniem oryginalnej koncepcji wychowania do wiary, która została przez nich przedstawiona w opublikowanych w latach 2014-2015 książkach: *Wierzące dzieci. O tym jak wychowywać dzieci do dojrzałej wiary*¹ oraz *Wierzące dzieci reanimacja. O tym jak odbudować w dzieciach żywą wiarę*². Obie te pozycje zawierają przede wszystkim praktyczne wskazówki wychowawcze skierowane do rodziców. Poza tym dają także próbę syntezy zagadnienia skutecznego przekazu wiary dzieciom we współczesnych czasach. Sformułowana koncepcja wypełnia więc istniejącą bardzo poważną lukę, gdzie ukryte zagrożenie dla aksjologicznego wychowania dzieci narastało stopniowo, a w obecnych czasach wprost eksplodowało.

Zgodnie z paradygmatem teologii pastoralnej uwzględniającym aspekt normatywny, realizowany i postulowany³ starano się udzielić odpowiedzi na fundamentalne pytania: „Jakie powinno być aksjologiczne wychowanie w rodzinie?”; „Jakie rzeczywiście obecnie ono jest?”; „Co należy zrobić, żeby wychowanie ku wartościom było takie, jak być powinno?”. W naukowym opracowaniu badanego zagadnienia zastosowano metody krytycznej analizy źródeł, metodę porównawczą oraz metodę syntezy.

Rozdział 1 – „Rodzinny przekaz wartości w nauczaniu eklezjalnym” – obejmuje szeroki przegląd i analizę zasad wychowania aksjologicznego przedstawionych w Piśmie Świętym oraz w najważniejszych dokumentach Kościoła odnoszących się do tego tematu. Takie zestawienie jest

¹ M. i P. Wołochowiczowie, *Wierzące dzieci. O tym jak wychowywać dzieci do dojrzałej wiary*, Wydawnictwo Światło-Życie, Kraków 2014.

² M. i P. Wołochowiczowie, *Wierzące dzieci reanimacja. O tym jak odbudować w dzieciach żywą wiarę*, Wydawnictwo Światło-Życie, Kraków 2015.

³ R. Kamiński, *Duszpasterstwo rodzin jako refleksja naukowa*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, [s.n.], Lublin 2013, s. 30.

oryginalnym dziełem autora. Temat przekazu aksjologicznego, wychowania do wiary, jest szeroko obecny w samym Piśmie Świętym, w chrześcijańskich pismach pierwszych wieków i czasów patrystycznych (m.in. w pismach Jana Chryzostoma), zaś współcześnie zarówno w oficjalnych dokumentach jak i bieżącej posłudze Kościoła. Szczególnie warto wymienić encyklikę Piusa XI *Divini illius Magistri* (1929), deklarację *Gravissimum educationis* Soboru Watykańskiego II (1965), adhortację Jana Pawła II *Familiaris consortio* (1981), Benedykta XVI *List do diecezji rzymskiej o pilnej potrzebie wychowania* (2008) oraz adhortację papieża Franciszka *Amoris Laetitia* (2016).

Rozdział 2 – „Wychowanie aksjologiczne w literaturze przedmiotu” – zawiera podstawowe informacje nt. aktualnego naukowego dorobku w obszarze wychowania do wartości, wychowawczej funkcji rodziny oraz kształtowania sumienia dziecka. Uwzględniono również wybrane prace obcojęzyczne. Przedstawione są też wybrane przykłady propozycji wychowawczych z okresu wieków XVI-XX.

Rozdział 3 – „Współczesne problemy wychowania chrześcijańskiego” – opisuje zagrożenia wychowania aksjologicznego specyficzne dla Polski XXI wieku, szczególnie te związane z postmodernizmem. Następnie wskazuje zjawisko kryzysu aksjologicznego autorytetów wychowujących, a także coraz większe aksjologiczne zagubienie współczesnej młodzieży. Podejmuje również zjawisko narastania w Kościele dychotomicznych interpretacji aksjologicznych dotyczących niektórych zagadnień moralności małżeńskiej i rodzinnej.

Rozdział 4 – „Wybrane szczegółowe modele wychowania aksjologicznego” – omawia konkretne propozycje wychowawcze wybranych autorów z kręgu poradnictwa chrześcijańskiego, w obszarach wymagających szczególnej troski lub odbudowy. Są to modele: międzypokoleniowego przekazu wartości, pozostawania w domu matek małych dzieci, zaangażowanego ojcostwa, czystości seksualnej, budowy relacji z płcią odmienną, edukacji domowej.

Rozdział 5 – „Program *Wierzące Dzieci* jako własna propozycja wychowania aksjologicznego w rodzinie” – poświęcony jest omówieniu autorskiego programu wychowania aksjologicznego w rodzinie. Porusza specyfikę współczesnych wyzwań wychowawczych dla rodziny. Następnie formułuje strategiczne kierunki troski rodzicielskiej o przekazanie wartości. Analizuje temat odbudowy wiary u czasowo zagubionych nastolatków. Wskazuje też wagę zagadnienia pojednania międzypokoleniowego i proponuje sposób jego dokonania. Wreszcie omawia wybrane dodatkowe czynniki, ważne dla wsparcia skutecznego przekazu wiary.

W zakończeniu pracy zawarto syntezę tematu, wnioski praktyczne oraz postulaty duszpasterskie. Dołączono bibliografię oraz materiały pomocnicze.

Przedstawiona koncepcja *Wierzące Dzieci* i oparty na niej program są w pełni zgodne z Bożym Objawieniem przedstawionym w Piśmie Świętym, z oficjalnymi dokumentami i bieżącym nauczaniem Kościoła. Mieszczą się również w nurcie pedagogiki personalistycznej i opisywanych zasad wychowania aksjologicznego. Wychodzą naprzeciw problemom, jakie aktualnie napotykają rodziny i są zgodne z najważniejszymi modelami wychowania aksjologicznego, podnoszonymi wspólnie na świecie w środowiskach chrześcijańskich.

Najpoważniejsze zagrożenia, których w epoce postmodernizmu doświadczają współczesne rodziny i całe społeczeństwo, to: *cywilizacja śmierci* (aborcja, antykoncepcja, in vitro, eutanazja); *ideologia gender* (podważanie płci jako obiektywnego faktu); *związki jedнопłciowe* (domaganie się dla nich przywilejów jakie mają rodziny); *wchodzenie państwa w kompetencje rodziny* (ustawa o przeciwdziałaniu przemocy); *obniżanie wieku szkolnego* (by jak najszybciej zabierać dzieci z domów); *seksualizacja dzieci i młodzieży*; *zagrożenia duchowe* (okultyzm czy religie Wschodu w medycynie, rekreacji czy edukacji). Zupełnie nowym zjawiskiem jest też *powszechny dostęp do internetu*, coraz częściej nie wymagający nawet komputera, ale zawsze dostępnego na przenośnych urządzeniach (np. smartfony).

Oryginalnym i centralnym elementem programu *Wierzące Dzieci* jest sformułowanie zespołu sześciu kluczowych czynników wychowawczych, mających realny wpływ na wiarę dzieci: 1. Przebywanie z dziećmi; 2. Modlitwa za dzieci; 3. Autentyczność życia chrześcijańskiego w rodzinie; 4. Wieczorne czytanie dzieciom; 5. Życie atrakcyjne i radosne; 6. Umacnianie i wzrost. Te sześć czynników realizuje się poprzez konkretne działania, jakie rodzice podejmują wobec dzieci, aby skutecznie przekazywać im wartości i jednocześnie stworzyć jak najbardziej przyjazne temu środowisko.

Szczególnie ważny jest punkt 1, realizowany poprzez pozostawanie w domu matki małych dzieci, jako mamy „pełnoetatowej”. To tworzy środowisko sprzyjające *wpajaniu* wartości w dzieci, nakazane w wersecie Pwt 6,7. Zagadnienie to było sprawą wielkiej wagi dla Jana Pawła II, który nawoływał do uznania i poszanowania: „...niezastąpionej wartości pracy kobiety w domu” (FC 23).

Program *Wierzące Dzieci* ukazuje istniejącą w obecnych czasach potrzebę świadomego formułowania dla dzieci indywidualnych instrukcji wychowawczych. Bez takiego szerszego, zarówno strategicznego jak i praktycznego spojrzenia rodzice gubią się w wychowaniu. Program wzywa więc ich, by inspirując się przykładami historycznymi takimi, jak np. spisane instrukcje wychowawcze w rodzinie Sobieskich, stworzyli tego typu plany dla swoich dzieci – a potem realizowali to w środowisku pełnej, bezwarunkowej miłości oraz skutecznego egzekwowania autorytetu.

Kolejnym oryginalnym elementem programu *Wierzące Dzieci* jest głębokie spojrzenie na problem nastolatków (czy młodych dorosłych), u których dochodzi do osłabienia lub nawet odrzucenia wiary. Przedstawione jest wskazanie dla rodziców, by zrobili „rachunek sumienia” w odniesieniu do własnych zaniedbań w wychowaniu dziecka do wiary lub stosowania błędnej drogi wychowawczej. Podane są też przykładowe sposoby, jak dotrzeć do tych zagubionych młodych ludzi, zaczynając od rozmowy, poprzez „bilans otwarcia”, przeproszenie za swoje błędy i wspólne ustalenie nowych zasad, a potem konsekwentne ich realizowanie. Opisane są także późniejsze kroki po rozwiązaniu problemu, dotyczące umocnienia w wierze: dopilnowanie osobistego rozwoju życia duchowego dziecka, zapewnienie mu środowiska rówieśniczego złożonego z młodych ludzi oddanych Bogu, dawanie samemu dobrego przykładu.

Oryginalnym dorobkiem jest też propozycja drogi doprowadzenia do pojednania międzypokoleniowego, inspirowana Księgą Malachiasza: „I skłoni serce ojców ku synom, a serce synów ku ich ojcom, abym nie przyszedł i nie poraził ziemi [izraelskiej] przekleństwem” (Ml 3,24). W prezentowanym, programie zaproponowano również szereg czynników dodatkowych, współpracujących z przekazem wiary według programu *Wierzące Dzieci*.

Treści rozprawy mogą być przedstawione: rodzinom wychowującym dzieci, rodzinom zaangażowanym we wspólnotach, doradcom życia rodzinnego, katechetom, animatorom we wspólnotach, uczestnikom konferencji prorodzinnych, duszpasterstwu rodzin, na konferencjach przedmażeńskich, w czasopismach naukowych i popularnonaukowych, w środkach społecznego przekazu, w seminariach duchownych, grupom młodzieżowym, studentom teologii, psychologii, pedagogiki i nauk o rodzinie, uczestnikom rekolekcji parafialnych i ruchów odnowy.

Dorobek przedstawionej koncepcji wychowania aksjologicznego może być wsparciem dla rodziców, którzy – jak podkreślał Jan Paweł II: „w pierwszym rzędzie mają prawo i obowiązek wychowywać swoje dzieci, zgodnie z własnymi przekonaniem”. Doceniający ich posługę wychowawczą papież apelował: „Nie oddajcie tego prawa instytucjom, które mogą przekazać dzieciom i młodzieży niezbędną wiedzę, ale nie są w stanie dać im świadectwa wiary, świadectwa rodzicielskiej troski i miłości. Nie dajcie się zwieść pokusie zapewniania potomstwu jak najlepszych warunków materialnych za cenę waszego czasu i uwagi, które są mu potrzebne do wzrastania w ‘mądrości, w latach i w łasce u Boga i u ludzi’ (Łk 2,52). Jeśli chcecie – wy, rodzice – obronić wasze dzieci przed demoralizacją, przed duchową pustką, jakie proponuje świat przez różne środowiska, a nawet szkolne programy, otoczcie te dzieci ciepłem waszej rodzicielskiej miłości i dajcie im przykład chrześcijańskiego życia”⁴.

⁴ Jan Paweł II, *Pan Jezus was kocha*, Przemówienie do dzieci pierwszokomunijnych w kościele Świętej Rodziny, Zakopane, 7 czerwca 1997, „L'Osservatore Romano” [wyd. pol.] 1997 (18), nr 7 (194), s. 50.